MUSEU ROMÀNTIC
CAN PAPIOL

GUIA PER A LA VISITA

MUSEU ROMÀNTIC
Can Papiol

LA CASA PAPIOL

Els Papiol eren una família de rics terratinents provinents de l'Arboç, localitat situada a uns 11 km de Vilanova i la Geltrú. A mitjans del segle XVII es van establir a Vilanova i la Geltrú, on tenien ja vàries propietats. La casa que avui acull el Museu Romàntic Can Papiol es va edificar sobre un antic hort familiar, entre els anys 1790 i 1801. La seva situació dins de la ciutat tampoc és casual: el carrer Major és considerat el carrer més antic de Vilanova, i havia estat una de les antigues vies de comunicació entre Tarragona i Barcelona.

La persona que va encarregar la construcció de la casa va ser FRANCESC DE PAPIOL I PADRÓ (1750-1817). Advocat, erudit i terratinent, va participar com a diputat per Catalunya en les Corts de Cadis del 1812. A la seva mort sense hereus, la casa va passar a les famílies de les seves germanes: primer als Rubinat i posteriorment als Torrents, fins que el 1959 la Diputació de Barcelona va adquirir l'immoble i es va inaugurar com a museu l'any 1961.

Sobre la porta d'entrada veiem l'escut d'armes dels Papiol, on es mostra l'heràldica dels Padró, els Martí, els Català, els Argullol i els Papiol, i que inclou el casc de cavaller -títol que havia adquirit el pare de Francesc de Papiol.

L'ENTRADA A LA CASA

La casa destaca per la seva majestuositat i per la singularitat de conservar tota la decoració i mobiliari originals de l'època.

El vestíbul és un espai suficientment gran com perquè hi entrin els cotxes de cavalls, com el cupè de fabricació francesa de 1880. També s'hi pot veure un velocípede i un cotxet de vímet per a infants, de mitjans de segle XIX.

Des d'aquesta entrada s'identifiquen els accessos de la casa: l'escala senyorial que duu a la planta noble, la gran porta que duu al jardí -antigament, zona agrària-, i la petita porta verda que comunica amb els espais del servei.

LA BIBLIOTECA

Situada a l'entresòl, aquesta és una estança concebuda per al recolliment i l'estudi. Està formada per aproximadament 5.000 volums, escrits majoritàriament en llatí i francès, i datats des del segle XVI fins al segle XIX. Entre les temàtiques, hi destaquen religió, filosofia, lleis, agricultura, gramàtica, literatura, geografia o història, fet que posa de manifest la diversitat d'interessos de Francesc de Papiol i els seus familiars.

LES PINTURES MURALS
La decoració de les parets s'emmarca en el que s'anomena "estil Pompeià", molt de moda a finals del segle XVIII després dels descobriments dels jaciments arqueològics de Pompeia i Herculà. Entre els temes representats, hi apareixen medallons allegòrics de les quatre virtuts cardinals (Prudència, Justícia, Fortalesa i Temprança) i de les tres teologals (Fe, Esperança i Caritat); a l'última estança, pintures dels elements naturals i de les estacions de l'any.

L'escriptura i la lectura eren temes destinats a les altes esferes socials. Sobre l'escriptori s'hi poden veure plomes i tinters; fins al segle XVII, les plomes més utilitzades eren les naturals d'au, i les més preuades eren les de la cua i les ales de l'oca. Les làmpades que omplen els espais de la biblioteca són totes originals de l'època -en l'actualitat, electrificades-, donant un ambient càlid que recorda a la lluminositat original.

EL REBEDOR

La primera imatge que el visitant rebia de la casa havia d'impressionar. En aquest rebedor destaca l'alçada del sostre i la seva decoració luxosa, seguint el model de les cases senyorials del segle XVIII i dels palaus francesos, sempre recordant als visitants el poder de la família. Al costat de la porta hi ha un retrat de la reina Isabel II d'Espanya (1830 - 1904). Aleshores, era necessari el consentiment reial per a tenir un retrat del monarca a la casa.

Des d'aquest rebedor es distribueixen les estances de la planta noble, de manera que l'accés a una o altra sala és més o menys directe segons les necessitats. Les portes queden totes dissimulades per la decoració de les parets.

Entre el mobiliari que es conserva en aquest espai, destaca l'arquimesa o secreter de fusta tallada, daurada i policromada, amb ornaments d'os pintat i motius florals. Es tracta d'una còpia del segle XIX d'un original del segle XVII. Aquest era un tipus de mobiliari molt utilitzat per a guardar cartes o objectes personals, i generalment tenien calaixos secrets o tancats amb clau. La tapa que fa d'escriptori és abatible i té dues nanses als costats per facilitar el seu transport.

LA SALA D'ESPERA I EL DESPATX

Es tracta de dues sales destinades a l'espera i rebuda dels visitants. Al fons a l'esquerra es pot identificar una petita obertura que comunica amb l'habitació contigua i que conté un quinqué. Sota seu, una campana connectava amb les estances del servei. A la paret de la dreta hi destaquen també les anomenades "mesas revueltas", un tipus de peça molt singular que aparenta ser un collage però que en realitat és un dibuix amb diferents elements superposats, i que solia ser un regal per a amics i familiars.

Al despatx destaca l'escriptori ferrandí, on trobem un llibre de comptes de la família de la dècada de 1830. Els retrats que decoren el despatx no es corresponen amb membres de la família Papiol, però són exemple del tipus de decoració que podia ocupar les estances de la casa. En aquest cas, es tracta del retrat de Carlota Fonsdeviela (c.1870), esposa del pintor Joan Vicens, i els retrats de l'arquitecte Francisco de Paula Villar Lozano i la seva esposa Eloïsa Carmona, obra del pintor Claudio Lorenzale.

LA SALA I ALCOVA ESTIL IMPERI

Aquesta estança era la principal de la casa, i un lloc íntim per a la família més propera. L'estil Imperi, de tradició francesa i molt habitual en cases benestants de principis del segle XIX, és un dels estils sorgits del Neoclassicisme que es caracteritza per tenir una aparença massissa, amb formes geomètriques de tradició clàssica simples i simètriques.

L'espai es divideix en dues parts: l'alcova o dormitori, amb el llit i l'accés al vestidor, i la sala principal. Totes dues estances estan separades per portes corredisses de fusta amb vidriera.

A l'alcova, al costat del llit, hi ha un "escalfallits". Es tracta d'un estri amb un mànec i una cavitat amb tapa foradada on es posaven les brases i que es passava entre els llençols per escalfar el llit. Era un objecte de gran utilitat en els mesos de fred, de la mateixa manera que el braser ho era en les estances de reunions.

Les cadires de la sala i el canapè són d'estil Sheraton, amb fusta de caoba. També hi ha diverses porcellanes d'origen oriental com la del centre de la taula, i dues calaixeres d'estil Lluís XVI.

El majestuós llit d'estil Imperi està fabricat amb fusta negra i aplicacions de bronze daurat, amb un ampli dosser de domàs groc i cortines blanques.

L'alçada permetia aïllar del fred i la insalubritat del terra, i les seves dimensions de llargària segueixen el model dels llits des l'època, on era habitual dormir semi-incorporats amb coixins a l'esquena.

LA SALA DE MÚSICA

Juntament amb la sala de ball, aquestes dues estances són les més representatives de l'activitat social de la casa. La sala de música era idònia per a la celebració de petits concerts o tertúlies.

En aquestes trobades, el paper de les dones era fonamental. En un entorn com el de Can Papiol, la dona estava molt estretament lligada a la vida a la llar: en la seva infància i joventut, rebien classes de música i poesia -formació que acostumaven a posar en pràctica en les reunions socials-, i quan ja eren casades, una de les funcions que la societat els hi atorgava era la d'organitzar aquestes celebracions, amb l'ajuda del servei. En aquestes trobades, un dels elements que es va posar més de moda al segle XIX van ser els berenars amb xocolata desfeta, que a inicis del segle XIX era una beguda cara, i en conseqüència un símbol de distinció i de poder.

Entre les peces que destaquen d'aquesta sala, trobem la làmpada de cristall de Bohèmia (finals del segle XVIII), el rellotge de taula i canelobres estil Lluís XVI (finals del segle XVIII) o l'escriptori d'origen aragonès, realitzat amb fusta de boix (finals del segle XVI - inicis del segle XVII).

Enmig del conjunt de les cadires hi ha també un braser, peça molt habitual en els espais destinats a les reunions socials, per tal de poder escalfar les estances en els mesos de fred. També era comú trobar escopidores com la que hi ha sota l'escriptori, ja que l'acte d'escopir no era considerat de mal gust, però sí que calia fer-ho en aquests recipients.

LA SALA DE BALL

L'estança més important i luxosa de la casa havia de mostrar el bon gust i fortuna familiars. Aquesta sala era la destinada a acollir recepcions, festes, peticions de mà i sobretot una de les activitats socials més remarcables a l'època, la celebració del ball. El ball era una activitat que es preparava amb mesos d'antelació i era molt important que tothom quedés satisfet. Es convidava a les grans famílies o personalitats del moment i es contractava més personal del servei per a l'ocasió. Conèixer el protocol, saber estar i sobretot conèixer els passos de ball era una educació que es rebia des de la infància. Els balls podien durar fins a vuit hores, i per aquest motiu se servien refrescos i menjar durant tota la vetllada.

Tota la sala està dominada pel cadiram de fusta negra i tela vermella, d'estil isabelí, que es caracteritza per les potes cabriolé, el respatller ovalat i diferents motius decoratius florals. El conjunt, format per un total de disset cadires i el sofà de tres places, data de 1860-1870.

Una de les peces més destacades de la planta noble és aquest piano de cua vienès fabricat a principis del segle XIX amb fusta de caoba.

LES GRISALLES
Les parets de totes les estances de la planta noble -amb tan sols alguna excepció- estan pintades amb la tècnica pictòrica anomenada grisalla, que imita el baix relleu escultòric i que es caracteritza pels seus tons grisos.
La família Papiol tenia una forta vocació religiosa i totes les pintures de la planta noble estan inspirades en històries de l'Antic Testament, amb l'única excepció de la sala i alcova Imperi, que inclouen escenes del Nou Testament. A la sala de ball, la temàtica és la vida del rei David, i és l'única de les estances que també inclou decoració pintada al sostre.

Per a il·luminar aquest tipus d'estances s'utilitzaven espelmes en làmpades de cristall de Bohèmia com les que trobem en alguns espais de la planta noble. Els miralls, anomenats cornucòpies i d'estil rococó, servien per reflectir i ampliar la llum d'aquestes espelmes per la sala.

LA SALA DE JOC

Aquesta estança, reservada als senyors de la casa i els seus convidats, està presidida pel gran billar francès fabricat a Barcelona per la fàbrica José Giralt (mitjans del segle XIX). Es tracta d'una taula per jugar al joc del xapó, per a fer les anomenades caramboles. Les puntuacions del joc s'anotaven a l'àbac de fusta que es troba penjat a la paret, el qual permetia la participació de setze jugadors.

Els homes que per edat o perquè no els hi agradava no participaven del ball, podien acabar de passar la vetllada jugant al billar, a les cartes, als daus o als escacs, jocs habituals del moment, i en els quals no estava ben vist que les dones hi participessin.

LA SALA I ALCOVA SUCHET

Aquesta habitació, reservada als convidats que pogués tenir la família, segueix el mateix model d'alcova i dormitori que s'ha vist anteriorment. Com aquella, les dues sales se separen amb una porta corredissa de fusta i vidriera, en aquest cas d'estil Lluís XVI, que es caracteritza pels ornaments amb línies geomètriques, formes lleugeres i sanefes de tradició clàssica.

La Guerra del Francès o Guerra de la Independència espanyola (1808-1814) és un capítol històric molt present a Vilanova i la Geltrú. Entre 1808 i 1809, les cases benestants de la vila van haver de donar cabuda a alguns generals de les tropes napoleòniques i, segons la tradició, en aquesta habitació es va allotjar el mariscal francès Louis Gabriel Suchet (1770-1826), motiu pel qual l'estança ha estat sempre coneguda pel seu nom.

L'HABITACIÓ DELS MALALTS

Era també habitual que les famílies benestants disposessin a casa d'estances destinades a l'atenció de malalties o altres necessitats mèdiques. Aquesta habitació, que segueix el model de les anteriors amb sala i alcova, destaca per la seva ubicació: al costat de la galeria, fet que permetia una major ventilació i higienització de l'estança, i el més important, amb accés directe a la capella personal de la família.

A la sala hi ha també una singular banyera fabricada a partir d'un sol tronc de caoba provinent d'Amèrica. El seu ús introdueix el món de la higiene al segle XIX, i permet parlar sobre les epidèmies que se succeïen en l'època degut a la manca de sistemes d'higiene.

Les pintures originals d'aquesta sala no es conserven, i les que s'hi poden veure són obra de Josep Lluís Florit, de principis del segle XX, representant paisatges i monuments de Vilanova i la Geltrú al segle XVIII.

LA CAPELLA

Disposar d'una capella a casa requeria d'una concessió papal, i els Papiol, com altres famílies benestants del seu entorn, la tenien.

La capella, d'estil neoclàssic i decorada amb escenes de la vida de la Verge Maria, preserva diferents reliquiaris. D'aquests, el més destacat és el que presideix l'altar, i en el qual es troben les restes òssies de Santa Constança, màrtir paleocristiana. La relíquia va arribar a Vilanova i la Geltrú per mar des del port de Civitavecchia (al costat de Roma) i fou entregada el 1846 a Manuel de Torrents.

Els primers Papiol que van arribar a Vilanova i la Geltrú -Joan de Papiol i Maria Raventós- van ser protectors del convent dels Caputxins de la ciutat (desaparegut a mitjans del segle XIX). D'acord amb la història i la tradició, un túnel soterrani -avui pràcticament tot enderrocat-, comunicava la casa familiar amb l'esmentat convent.

LA GALERIA

En origen aquesta galeria estava oberta, motiu pel qual el terra està lleugerament inclinat, per poder buidar l'aigua de la pluja. A la mort de Francesc de Papiol es van realitzar diferents reformes a la casa i en aquest cas, el cobriment de la galeria donava més espai interior per a ús dels seus habitants. A les parets s'hi poden veure diferents tipus d'armes, que introdueixen els conflictes i revoltes que van tenir lloc a Catalunya al llarg del segle XIX, com les guerres carlines o la revolució liberal de 1868. Les pintures murals d'aquest espai són les úniques que es van recuperar de temàtica no religiosa.

Entre els objectes de la galeria destaquen alguns com el ram de flors fet amb petxines -sovint un entreteniment vinculat a l'oci de les dones-, o la caixa de música provinent d'Amèrica.

EL MENJADOR

El menjador era també un espai dedicat a les celebracions familiars i altres festes que es realitzaven al voltant de la taula, tradició que ha perdurat fins als nostres dies. Un dinar o un sopar en una casa com aquesta suposava una llarga preparació i dedicació per part de la senyora de la casa i del servei.

En origen, aquest menjador tenia molta més llum natural, però amb el cobriment de la galeria va perdre lluminositat, motiu pel qual s'instal·là el magnífic llum de gas de trenta braços que penja del centre de la sala.

La peça més emblemàtica d'aquesta sala és l'armari barroc del segle XVII, amb decoració policromada del segle XVIII. Es tracta d'un dels mobles més antics que es conserven a la casa. Com a curiositat, destaca la seva decoració pictòrica, que representa un banquet i danses de màscares. És dels pocs mobles barrocs catalans que conserven la policromia i que no representen escenes religioses. A la part superior de l'armari apareix el nom dels Torrents, propietaris de la casa a finals del segle XIX.

LA CUINA

És l'única estança de la planta noble dedicada al servei, just al costat del menjador i de la porta d'entrada principal de la casa.

La seva decoració mostra el canvi d'esfera social, amb sostres més baixos i gran austeritat ornamental. Les rajoles blanques amb la flor blava i groga al centre, realitzades a mà, omplen tots els murs de la sala.

La llar de foc va ser la primera cuina d'aquesta estança, i posteriorment se li va afegir la cuina de carbó, molt més ràpida i econòmica. A les prestatgeries i armaris es conserven cafeteres, xocolateres, morters, balances, teteres o un molinet de cafè, entre altres estris. Entre les peces de major qualitat, destaca la vaixella de la Real Fábrica de Sargadelos (Galícia), de la segona meitat del segle XIX.

ELS ESPAIS DEL SERVEI

Tot baixant les escales de la cuina, arribem al forn de pa i al rebost, que es comuniquen amb la planta baixa a través de la petita porta que s'ha vist al vestíbul. El gran valor d'aquests espais és el mateix fet de la seva conservació, que ens permet identificar la vida dels treballadors i treballadores de la casa: l'elaboració del pa a casa, la pica per a rentar, els gerros per a la conservació dels aliments...

En sortir del forn es troba un dels dormitoris del servei, on l'austeritat és la seva protagonista. Baixant les escales s'accedeix a la cuina del servei, el pati del pou, una petita latrina i l'estable dels cavalls.

EL GRANER

Juntament amb el rebost, el graner era l'altre gran espai destinat a l'emmagatzematge dels aliments; a la paret de l'esquerra es poden veure les sitges, que gràcies a la seva tapa de fusta permetien conservar, guardar i protegir els cereals i el gra de les inclemències del temps.

Al centre de la sala, una gran balança amb els pesos al costat i una pissarra per anotar els comptes recorda que els Papiol eren terratinents, i que des d'aquí es gestionava part de la seva activitat. En general, les terres familiars es llogaven als pagesos amb un contracte anomenat de parceria, que consistia en el permís per treballar les terres pagant una quota i entregant una part de la collita.

Al graner també s'hi poden veure alguns avenços tècnics de l'època: una màquina per a triturar ametlles, una per a triturar blat de moro i una per ventar els cereals.

EL CELLER

Al segle XIX, Vilanova i la Geltrú va ser una de les localitats catalanes amb major activitat comercial i marinera, gràcies al comerç amb Amèrica. Hi va destacar especialment l'exportació de vi i aiguardent, la qual va fer augmentar la plantació de la vinya a la comarca -fins que a la dècada de 1880 arribà a Catalunya la plaga de la fil·loxera francesa, que va provocar la desaparició de tota la vinya autòctona i la replantació o canvi de cultiu.

L'estança del celler, dominada pel sostre de volta catalana, destaca per les seves grans bótes per a l'emmagatzematge del vi, fetes amb fusta de castanyer.

Contigu al celler, hi ha un petit estable pels animals de treball del camp, al qual en origen s'hi accedia per un accés avui en dia tancat. S'hi poden veure diferents eines pel treball.

EL JARDÍ

El jardí, de concepció romàntica, és una adequació posterior del segle XX. En origen aquest espai tenia la funció d'hort i zona de treball, que comunicava amb els estables, el celler i el graner.

El jardí actual està presidit per un conjunt escultòric format per una figura d'Hèracles, quatre columnes i dos relleus de tradició clàssica que representen a Enees fugint de Troia i al déu Dionís. Aquestes peces es van instal·lar al jardí quan la casa es transformà en museu, l'any 1961.

Sota el porxo es poden veure diferents exemples de velocípedes i celerífers - avantpassats de les bicicletes actuals- i alguns carruatges de l'època com el xarret o la tartana.

Moltes gràcies per la vostra visita!

MUSEU ROMÀNTIC Can Papiol

AJUNTAMENT DE Vilanova i la Geltrú

MUSEUS Vilanova i la Geltrú

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya Departament de Cultura

Diputació Barcelona

© Fotografies: Anton Briansó